

FELSEFENİN ANLAMI

- > Günlük yaşamda sıkça duyarız; "İnsan bilinçli bir varlıktır." O hâlde bilinç nedir?
- > Kabaca söylersek bilinç, insanın kendisini ve çevresinde olup bitenleri anlama, tanıma, algılama, kavrama, fark etme yetisi olarak tanımlanabilir.
- > İnsanı bilinçli bir varlık yapan, içinden geçtiği bilgi süreçleridir.

"FELSEFE" disiplinini 5N 1K kuralı ile sorgulayalım:

1. NEDİR?
2. NEREDE?
3. NE ZAMAN?
4. NİÇİN?
5. NASIL?
6. KİM?

I. Nedir? Felsefe Nedir?

Bugün bizimde kullandığımız felsefe deyimi (Arapçadan dilimize geçmiştir.) Yunanca **philosophia** sözcüğünden gelir. Philosophia bileşik bir sözcüktür, iki sözcükten philia ve sophia'dan. İlki sevgi, ikincisi bilgelik, geniş anlamıyla bilgi demektir. Buna göre philosophia: **Bilgelik sevgisi** demektir. Bilgeliğe ulaşma çabasıdır.

TARTIŞMA

- > "Felsefe" ne demektir?
- > Kendi felsefe tanımınızı yapınız.
- > "Felsefe" kavramı sizde hangi kavramları çağırıştırır?

II. Nerede? Felsefi düşünce ilk defa nerede ortaya çıktı?

İonia'nın Milet kentinde ortaya çıkmıştır. İonia Anadolu'nun batı kesimi olan (Çanakkale'den Muğla'ya kadar olan Ege kıyıları) bölgede kurulmuştur. Bugünkü Aydın/Didim'de ortaya çıkmıştır.

III. Ne zaman? Felsefi düşünce ilk defa ne zaman ortaya çıkmıştır?

M.Ö. 6. Yüzyılda ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA

- > İlk sorgulamaların konusu nedir? Tartışınız.
- > Siz olsanız ilk neyi sorgulardınız?

IV. Nasıl? Felsefi düşünce nasıl ortaya çıktı?

Doğayı sorgulayarak. İlk nedeni (**Arkhe**) sorguladılar.

Thales: Su

Anaksimandros: Apeiron (sınırsız ve sonsuz olan)

Anaksimenes: Hava

Demokritos: Atom

Empedokles: Toprak, Hava, Su, Ateş

V. Niçin? Felsefi düşünce niçin Milet'te ortaya çıktı?

TARTIŞMA

- > Felsefenin niçin Milet'te ortaya çıktığını araştırınız. Tartışınız.
- > İlk demokratik yönetimlerin bu bölgelerde bulunması
- > Özgür düşünce ortamının olması; hiç kimsenin dil, din veya ırkından dolayı yadırganmadan her türlü fikrin özgürce tartışılabilmesi
- > Ege Bölgesi'nin ticaret merkezi olması, Ege kıyılarındaki her koyun zengin birer liman kenti olması
- > Ticaret dolayısıyla kültürel etkileşimin, dolayısıyla bilgi alışı ve verişinin yoğun olması
- > Ayrıca insanların temel ihtiyaçlarını da karşılayabilecek refah düzeylerinin olması ve buna bağlı olarak felsefe yapmaya boş zamanlarının olması

TARTIŞMA

- > Felsefenin ortaya çıkmasında boş zamanın önemi nedir? Tartışınız.

VI. Kim? İlk Filozof Kimdir?

Thales düşünce tarihinin ilk filozofu olarak kabul edilir. Felsefe dışında fizik, matematik, geometri ve astronomi alanlarında bilgiler ortaya koymuştur. Ona göre evrenin ilk nedeni (arkhesi), sudur. Su; varlıkların tümünün nedeni, ilk maddesidir.

Örnek 1

"Doğruluk aramakla bulunmaz, fakat bulanlar hep arayanlardır.

Yukarıdaki söz ile anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefenin kesin cevaplarının olduğu
- B) Felsefenin dogmatik olduğu
- C) Felsefenin bitmeyen bir arayış olduğu
- D) Felsefenin nesnel bir özelliğe sahip olduğu
- E) Felsefenin subjektif olduğu

Not

Philosophos; filozof demektir. Filozof, bilgiye ulaşma çabası içinde olan ya da bilgelik sevgisi olan kişi demektir.

1. Filozofun Özellikleri

- > Bilgeliğe ulaşmak ister.
- > Şüpheli ve sorgulayıcıdır.
- > Filozofların görüşleri zamanla değişebilir.
- > Filozoflar birbirinin görüşlerinden etkilenir.
- > Farklı alanlardaki temel bilgilere sahip olmak zorundadır.
- > Yaşadıkları çağdan etkilenebilirler.
- > Filozofun kişisel birikimleri ve yaşantıları düşünce sistemlerini etkiler.

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

- > Süreklilik gösteren düşüncedir.
- > Öznel bir düşüncedir.
- > Kesinlik taşımayan düşüncedir.
- > Evrensel bir düşüncedir.
- > Akla dayanan bir düşüncedir.
- > İlerleme göstermez. Kümülatif (Yığılan)
- > Eleştirici ve sorgulayıcı düşüncedir.
- > Sorular cevaplardan daha önemlidir.
- > Refleksif (Düşünme üzerine düşünme) bir düşüncedir.
- > Çözümleyici ve kurucu bir düşüncedir.
- > Temellendirilmiş bir düşüncedir.
- > Toplumsal yaşamdan etkilenir.
- > Soruları farklıdır.

Çıkış Soru 1

Felsefeyle tanışmanız büyük olasılıkla "İyi nedir?", "Hayatın bir anlamı var mıdır?", "Doğru nedir?" gibi sorulara cevap ararken olmuştur. Çok geçmeden fark edersiniz ki felsefe faaliyeti hiç bitmeyen bir alışveriştir; okuyucuların, meseleleri zihinlerinde tekrar tekrar ele almalarına olanak sağlayan ebedî bir sohbettir. Bu sohbet neticesinde söz konusu meseleyi daha iyi biliyor hâle gelip bazı sorulara cevap bulduğunuzu düşünebilirsiniz. Ama bilmeliyiz ki en temel sorulara ilişkin doğruları ve hakikatleri bulma görevi asla tamamlanan bir süreç değildir.

Bu parçada felsefenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Basit kanaatler ve ön yargılara yer vermemesi
- B) Mutlak ve kesin sonuçlar içermemesi
- C) Var olanı bir bütün olarak ele alması
- D) Sistemli ve tutarlı olması
- E) Geçerli akıl yürütmelere dayanması

2023 TYT

6. Siyaset Felsefesi

- İdeal düzen, hak, hukuk, meşruiyet, birey - devlet ilişkisi, egemenlik... vb. siyasetle ilgili kavramların konu edinildiği felsefe alanıdır.
- Felsefenin alanlarından hareketle felsefenin ne tür bir bilgilenme etkinliği olduğunu daha kalıcı anlayabiliriz. Örneğin "Siyaset" zaten bir etkinliktir, "Siyaset Felsefesi" ise siyaset etkinliği üzerine bir etkinlik anlamına gelir. "Ahlak" zaten sosyolojik bir alandır. "Ahlak Felsefesi" ise ahlak üzerine geliştirilen felsefeler anlamına gelir. Bu örneklerden hareketle aşağıdaki yargıları yorumlayınız;

Yorumlayınız

"Felsefe etkinlik üzerine etkinliktir; ikinci dereceden bilgilenmedir."

Yorumlayınız

"Felsefe ve bilim farklıdır; bilim "olani", felsefe "olması gerekeni" dile getirir."

Yorumlayınız

Felsefede bilimden farklı olarak "değer yargıları bildirme" niteliği vardır.

- Felsefi bilgi varlığın BÜTÜNÜNÜ anlamaya, yorumlamaya yönelir. Farklı alanları bir arada ele alarak bütünsel bir bakış açısı ortaya koyar. Bu yönüyle bilimden farklıdır. Bilim; sınırları belirli, çerçevesi çizilmiş bir varlık alanına odaklanır, deyim yerindeyse o alanda uzmanlaşır. Felsefede ise bütünsel bir anlama eğilimi vardır.
- Örneğin Platon'un felsefi sistemini ele alalım; Temelde "İDEA" kavramı vardır. Varlık, bilgi, ahlak, siyaset, sanat... vb. felsefi alan ve sorunlar "İDEA" kavramından yola çıkılarak bütünsel bir evren - varlık algısı sunulmaya çalışılır.
- Bütünsel bakış açısını sağlayabilmek için felsefi sistemlerde "İç Tutarlılık" ilkesi de korunur. Şöyle ki; filozof kendi sisteminde, birbiriyle çelişen, iç tutarsızlığa neden olan görüşlere yer vermez; bir dizge, sistematik ve tutarlı, akıl ve mantıkla çelişmeyen bir görüşler bütünü ortaya koyar. Felsefi dilin, söylemin, iç tutarlılık özelliği vardır.

Not

Bu yönleriyle felsefi sistemler;

- Bütüne yönelik; varlığın tümünü anlamaya, yorumlamaya çalışan.
- Tutarlı; öne sürdüğü görüşler açısından bir sistemin kendi içinde çelişmemesi, niteliklerini taşırlar.

- Filozof sunduğu felsefi sistemi temellendirirken iç tutarlılık ilkesini gözetir.
- Felsefi bilgi kümülatiftir; birikir fakat ilerlemez; döngüseldir.
- Kümülaflık kavramını daha iyi anlamak için filozof Whitehead'ın şu sözünü yorumlayınız;

"Tüm felsefe tarihi Platon'a yazılmış bir dipnot gibidir."

- Felsefede İlk Çağ'da tartışılan bir sorun günümüzde de tartışılabilir.
- Felsefi sorular kesin cevapları olan sorular değildir, bundan dolayı dönüp dolaşıp aynı sorular tartışılır.
- Örneğin "Mutluluk nedir?" ya da "İnsan yaşamının anlam ve amacı nedir?" gibi soruların kesin cevapları yoktur; bu durumda bu sorular hep tartışılmıştır ve yine tartışılacaktır.
- Felsefe ve bilim bu noktada farklılık gösterir; "Bilim"; birikerek ilerler ancak, "Felsefe"; birikir fakat ilerlemez.

Yorumlayınız

"Felsefe, tünelin sonundaki ışık gibidir; ışığa yaklaştıkça ışık uzaklaşır."

"Felsefe, doruğu olmayan bir dağa tırmanmaya benzer."

- Felsefe, somut konuları ele aldığı gibi soyut konuları da ele alır. Metafizik, felsefenin bir alanıdır. Bu noktada da felsefi bilgi ve bilimsel bilgi farklıdır; bilimsel tutum, olgusal - somut çalışma biçimini gerektirir.

FELSEFENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATI ÜZERİNDEKİ ROLÜ

- Felsefe, bireyin farklı dünya görüşlerini inceleyerek, bir dünya görüşü geliştirmesine katkıda bulunur.
- Bireyin bilinçli olmasına, kendi düşüncesinin farkında olmasına yardımcı olur.
- Farklı görüşlere karşı hoşgörü olmalı, kendisi gibi düşünenlerle empati yapma yeteneğini kazandırır.
- Araştırma, irdeleme, eleştirme ve sorgulama yetilerini geliştirir.
- Bilginin önemini kavratır; diğer bilgi türlerinin de önünü açar. Örneğin "Felsefe bilimlerin anasıdır." sözü bu anlamda söylenmiştir.
- Bireyin toplumu, tarihi irdelemesini sağlar; ideal olanın ne olduğu konusunda yeni düşüncelerin oluşmasına, gelişimine zemin hazırlar.
- Özgün ve özgür düşünce biçimlerinin, yaratıcılığın, değişimin öncülüğünü yapar.

Örnek 2

Felsefenin belki de en önemli faydası, insanın bilinçli ve düşünen bir varlık olarak yaşamını kendi ellerinde tutabilmesinin olanaklarını veriyor olmasıdır. Felsefe sayesinde düşünen insan çok yönlü ve ayrıntılı düşünebilir ve açıklama becerileri yüksek bir insan haline gelebilir.

Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefenin neliği
- B) Felsefenin işlevi
- C) Felsefenin ortaya çıkışı
- D) Felsefe sorularının özellikleri
- E) Felsefi düşüncenin özellikleri

Örnek 3

Felsefe özellikle günümüzde dil, bilim ve matematik konularında mantıksal çözümlerler yapmaktadır. Fakat yine de felsefenin evrensel gereği, dünya ve yaşam anlayışımızı akılla işlemek bilgi alanımızda bize kavramsal açıklık sağlamaktır.

Bu parçada felsefenin aşağıdaki işlevlerinden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) İnsanın kendini tanıyabilmesi
- B) Bilimlerin gelişmesi
- C) Bilinçli bir insan olabilmesi
- D) Farklı fikirlere açık olunabilmesi
- E) Olay ve olguları akıl yoluyla çözümleyebilmesi

Araştırınız

Felsefenin bireysel ve toplumsal açıdan ne tür işlevleri olduğunu araştırınız.

Farklı düşünürlerin felsefenin ne olduğuyla ilgili görüşlerinden yola çıkarak "Felsefe" dersinin ilgi alanını zihninizde netleştirmeye çalışalım:

"Felsefe neleri bilmediğini bilmektir."

Sokrates

"Felsefe, doğruyu bulma yolunda düşünsel bir çalışmadır."

Platon

"Felsefe, ruhun ölümlü mü ölümsüz mü olduğu üzerine derin bir meditasyondur."

Platon

"Bütün felsefe bir ağaç gibidir, kökleri metafizik, gövdesi fizik ve bu gövdeden çıkan dallar diğer bilimlerdir."

Descartes

"Felsefesiz yaşamak, gözü kapalı yaşamaktır."

Descartes

Yorumlayınız

"Düşünmek: herkesin yürüdüğü yollardan başka yollarda yürümeye yürekliliği göstermeyi gerektirir. O yollar dönüp dolaşıp herkesin gittiği yola götürse bile, hazır yolların sürüyle yolcusu ile kendi yolunu açan tek yolcu arasında büyük ayrılıklar vardır."

Nermi Uygur

Bu görüşüyle Nermi Uygur, düşünme yöntemi olarak nasıl bir yöntem önermektedir?

Yorumlayınız

"Kendi yaptığı maymuncukla tüm güçlük kapılarını zorlayan filozof, giderek maymuncuğu kullanabilmek için gereksiz kilit yapımına geçer."

Nermi Uygur

Nermi Uygur bu sözle filozofların hangi tutumunu eleştirmektedir?

Farabi

Yorumlayınız

"Sakatlanmış felsefeye gelince, sahte filozof, boş filozof veya yalancı filozof, ilimlerle ilgili bir hazırlığı olmadan onları incelemeye girişen insandır."

Farabi

Farabi bu düşüncesinde bilim - felsefe ilişkisinin nasıl olması gerektiğini savunmaktadır?

Yorumlayınız

"Mevlana'ya sormuşlar; kişinin değeri nedir? Mevlana cevap vermiş; aradığı şeydir."

Mevlana'nın cevabı temel alınırsa filozofun değeri nereden gelir?

Yorumlayınız

"Kuyudaki kurbağalar, gökyüzünü kuyunun ağzı kadar sanırlar."

Mevlana

Mevlana'nın bu sözü düşüncelerde ve bakış açılarında neyi eleştirmektedir? Düşüncenin ve bakış açısının nasıl olması gerektiğini dile getirmektedir?

Yorumlayınız

"Kar taneleri ne güzel anlatıyor, birbirine zarar vermeden de yol almanın mümkün olduğunu."

Mevlana

Mevlana'nın bu sözü düşünce çeşitliliği, düşünce özgürlüğü açısından nasıl yorumlanabilir? Farklı görüşler karşısında nasıl bir tutum benimsemeyi önerir?

Yorumlayınız

"Felsefi metinlerde kullanılan dil açık ve anlaşılır olmalı, filozof bir kavrama hangi anlamı yüklemişse, sisteminin içinde o kavramı hep o anlamda kullanmalıdır."

Bu sözle felsefenin hangi özelliğine değinilmektedir?

Yorumlayınız

"Bir felsefe metni sonuçta bir düşünceler yumağının dile getirilişidir. Bu anlamda felsefenin dille yakın ilişkisi vardır. Ancak buradaki ilişki tek yönlü değildir. Filozof düşündüklerini dile getirdiği kadar, dile getirdikleri üzerine de düşünür."

Bu ifadeye dayanarak felsefede düşünce - dil ilişkisi nasıl betimlenebilir?

Yorumlayınız

"Filozof şu ya da bu konuyla ilgili olarak bize hazır reçeteler sunan biri değildir. Filozof olmak, hazır reçete sunmakla bağdaşmaz."

Bu yargıda dile getirilen "hazır reçete sunmak" ne anlama gelir?

Örnek Cevapları

1.C 2.B 3.E

Çıkmış Soru Cevapları

1.B 2.E 3.B

7. Bir bilginin "eleştiriye, sorgulamaya kapalı olması" durumunda, o bilgi için aşağıdaki nitelemelerden hangisi yapılabilir?

- A) Dogmatiktir B) Seçicidir
C) Nesneldir D) Olgusaldır
E) Dinamiktir

8. Bir şairin yazmaya başladığı bir şiiri başka bir şair tamamlayamaz çünkü o şairin duygularını birebir yansıtmaması olanaksızdır. Bu açıdan sanat eseri; bir defaya mahsus bir dışavurumdur.

Yukarıdaki görüş aşağıdakilerden hangisini vurgulamaya yöneliktir?

- A) Sanatta taklidin önemini
B) Sanat eserinin özgünlüğünü
C) Sanatçının toplumun hizmetinde olduğunu
D) Sanat ve ahlakın bağlantılı olduğunu
E) Sanat eserinin kaliteli malzemelerle değer bulduğunu

9. Bir arkadaşınız size; "Sende teori var ama pratik yok" derse, bu sözle ne anlatmak istemiştir?

- A) Düşünüyorsun ve uyguluyorsun.
B) Uyguluyorsun ama düşünmüyorsun.
C) Düşünüyorsun ama uygulamıyorsun.
D) Hem biliyorsun hem yapıyorsun.
E) Düşünmen ve uygulaman örtüşüyor.

10. Bir bilimsel kuramda ya da bir felsefi sistemde dile getirilen görüşler kendi içlerinde çelişmemelidir. Diğer bir deyişle kuram ya da sistemde, birbirlerini yanlışlayan önermelere yer olmamalıdır.

Bu açıklamada aşağıdakilerden hangisi dile getirilmektedir?

- A) Bilim ve felsefede yaratıcılık
B) Bilim ve felsefenin farklılıkları
C) Felsefenin bilimlerin anası oluşu
D) Bilim ve felsefede iç tutarlılık
E) Felsefe ve bilimde öngörü (öndeyi) özelliği

11. "Halley kuyruklu yıldızı, dünyanın etrafından bir daha ne zaman geçecek?" sorusuna bilim adamları önceden hesaplar yaparak yanıt verebilmektedirler.

Yukarıda bilimin hangi özelliği örneklendirilmiştir?

- A) Öngörü (öndeyi) sağlama
B) Mantıksal iç tutarlılık
C) Birikerek ilerleme
D) Seçici olma
E) Genellenebilir olma

12. "Bilim adamından beklentimiz; duygularından arınması, olanı olduğu gibi aktarmasıdır."

Bu sözle bilimin hangi özelliği önemsenmiştir?

- A) Birikerek ilerleme
B) Seçici olma
C) Mantıksal iç tutarlılığa yer verme
D) Öngörü (öndeyi) sağlama
E) Objektif (nesnel) olma

5. Felsefenin size sunacağı hazır bir reçete yoktur. En iyi ihtimalle filozofların düşüncelerini okuduğunuzda kendi düşüncenizi geliştirmek için size yardımcı olabilecek ipuçları bulabilirsiniz ve belki nasıl düşüneceğinizi öğrenirsiniz. Tam tersi bir durum da söz konusu olabilir; bu düşünceleri hatta düşünmenin kendisini reddetmeye kalkabilirsiniz ki bu tavrınızla da yine felsefe yapmış olursunuz.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Felsefe kuşatıcıdır.
- B) Felsefe dogmatiktir.
- C) Felsefe arayıştır.
- D) Felsefe subjektiftir.
- E) Felsefede kaçınılmaz olan "düşünmek"tir.

6. "Abdallar (Arifler) dükkanın açmış, Ne ararsan var içinde"
Bu türkü sözü felsefe açısından düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Felsefenin refleksifliği
- B) Felsefenin iç tutarlılığı
- C) Felsefenin tümelliği
- D) Felsefenin sistematikliği
- E) Felsefenin toplumla etkileşimleri

7. Felsefenin sözcük anlamı Yunanca "Philosophia" sözcüğünden gelir. Philosophia; Bilgelik sevgisi demektir. Bilgiyi yine bilgi için aramaktır.

Felsefe için söylediğinde aşağıdakilerden hangisi yanlış olur?

- A) Pratik faydalar ön planda değildir.
- B) Daima yolda olmaktadır.
- C) Ulaşmaya çalışma halidir.
- D) Arayış önemlidir.
- E) Mutlak olanı yüceltmeyi amaçlar.

8. Kant'ın görüşlerine katılmayabilirsiniz hatta onun görüşlerinin tam zıttını da savunabilirsiniz. Ancak Immanuel Kant yine de tüm insanlık için bir değerdir, insanlığın ortak miraslarından biridir.

Yukarıdaki açıklama temel alındığında felsefenin hangi iki özelliği birden taşıdığı söylenebilir?

- A) Öznellik – Evrensellik
- B) Tümellik – İç tutarlılık
- C) İç Tutarlılık – Evrensellik
- D) Kümülatiflik – Evrensellik
- E) Öznellik – Deneysellik

9. "İnsan doğal olarak bilmek ister ancak sadece gördüğünü değil, gördüğünün ötesini de bilmek ister; insanda doğuştan görünenin ötesini merak etme potansiyeli vardır"

Aristoteles

"Felsefe, ruhun ölümsüzlüğü üzerine derin bir meditasyondur."

Platon

"Felsefe, Tanrı'nın düzenini anlamaktır."

Augustinus

"İnsan zihni kesin bir cevap bulamasa bile bir eğilim olarak fenomenlerin ötesini, numenleri, doğa üstünü düşünmeye eğilimlidir."

Kant

"Cevizin kabuğunu kırmayan, cevizi kabuktan ibaret sanar."

Gazali

Yukarıdaki dört görüşün ortak noktası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Empirist (Deneyci) bakış açısını sistemlerinin merkezlerine koyma
- B) Materyalist bir çizgide felsefe yapma
- C) Olgusal gerçeklik dışında herhangi bir gerçekliği kabul etmeme
- D) Metafizik alan üzerinde söylemde bulunma
- E) Fizik ötesi bilgileri, düşüncede bile olsa, deneysel denetlenebilirlikten yoksun olduğu için reddetme

1. Dünya felsefe tarihinin eksenini beş bölgeden oluşur: Çin, Hindistan, Pers, Filistin ve Yunanistan. Çin'de Lao Tse ve Konfüçyüs, Hindistan'da Budha ve Upanişadlar, Filistin'de Eski Ahit Peygamberleri ve Yunanistan'da Thales ve Homeros öne çıkmaktadır.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefe neleri bilmediğini bilmektir.
- B) Felsefe bulunduğu çağdan etkilenir.
- C) Felsefe birçok kültürün katkısı ile çıkmıştır.
- D) Felsefe ilk olarak varlığı sorgulamıştır.
- E) Felsefe İonia'nın Milet kentinde ortaya çıkmıştır.

2. M.Ö. 6. yüzyılda İonia'nın Milet kentinde bugünkü Aydın/Didim'de ortaya çıkmıştır. Felsefe Arapçadan dilimize olduğu gibi geçmiş ve bilgelik sevgisi anlamına gelmektedir. Felsefeyi bu şekilde tanımlayan ilk kişi Pthagoras'tır. Hatta o, kendinin filozof olmadığını ama hikmeti arayan kişi olduğunu söylemiştir. Hikmet, Miletliler için varlığa ilişkin bir bilgelik anlamına gelmektedir. Yani onların amacı varlığın ana maddesinin ne olduğu problemine cevap aramaktır.

Bu parçada aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı bulunmamaktadır?

- A) İlk filozof kimdir?
- B) Felsefe ne zaman ortaya çıkmıştır.
- C) Felsefe nerede ortaya çıkmıştır?
- D) Felsefe nedir?
- E) Pthagoras kendini nasıl tanımlamıştır?

3. Felsefi düşünce ortaya koyabilmek için iki şeye uymamız gerekmektedir. Bunlardan ilki aklımızda olan her soruyu merak ve hayret duygusuyla dile getirebilme cesaretini göstermek, ikincisi de herkesce doğru kabul edilmiş bilgileri bile sorgulamak ve eleştirmek içinde kişinin dikkatinin dağılmaması ve kendini öğrenmeye adanması gerekir. Bu sayede de özgürce sorabilmeli, olaylara herkesten farklı bakabilmeli ve saplantılardan uzak durabilmelidir. Ayrıca yönlendirmelere karşısında kapalı olmalıdır.

Bu düşüncelere sahip birinin aşağıdaki ifadelerden hangisini söylemesi beklenir?

- A) Filozof kalıplaşmış bilgilere bağlı kalmak zorundadır.
- B) Felsefe sadece belli bir alanı konu edinir.
- C) Filozoflar ortak bir cevapta buluşmalıdır.
- D) Aklın sınırları olduğu her zaman bilinmelidir.
- E) Felsefe yapan kişi şüpheci ve sorgulayıcı olmalıdır.

4. Felsefi düşüncenin birçok özelliği vardır. Bu özelliklerden bir tanesi de felsefi düşüncenin kendi üzerine dönerek düşünmesi yani felsefenin kendi üzerine yönelmesi, düşüncenin hem bilginin öznesi hem de nesnesi olması halidir. Felsefe nedir? sorusu da bu özelliğin göstergesidir.

Bu parçada bahsedilen felsefi düşüncenin özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eleştirel olma
- B) Refleksif olma
- C) Sorgulayıcı olma
- D) Normatif olma
- E) Kümülatif olma

5. • Felsefe, olgu ve olayları ussal olarak çözümleyebilme-yi sağlar.
• Felsefe, ortak bir kültürün oluşmasına yardımcı olur.
• Felsefe, bireyin farklı fikirlerle açık olabilmesini sağlar.
• Felsefe, demokrasi bilinci kazanmış bir toplum olu-nmasını sağlar.

Yukarıdaki öncüllerde anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Filozofun sahip olması gereken özellikler
- B) Felsefenin ortaya çıkış nedenleri
- C) Felsefi düşüncenin nitelikleri
- D) Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevleri
- E) Felsefe sorularının nitelikleri

6. Felsefe evreni anlama ve açıklama çabasıdır. Ayrıca bilgelik sevgisi, bilgiye ulaşma çabası olarak da tanımlanabilir. Böyle bir çabanın ortaya çıkması İlk Çağ Dönemi'ne rastlar.

Bu metne göre aşağıdakilerden hangisi felsefenin ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilemez?

- A) İnsanın bilme ihtiyacından doğmuştur.
- B) Yerleşik alışkanlıklara bağlı değildir.
- C) Eleştiriye kapalı bir yapıdadır.
- D) Dogmatik yargıları kabul etmez.
- E) Düşünceleri akılla temellendirir.

VARLIK FELSEFESİ (ONTOLOJİ)

- Varlık felsefesi; varlık gerçekten var mıdır? Varlık varsa mahiyeti (içeriği) nedir? Asıl var olan nedir? sorularına yanıt aranan felsefe disiplini.

I. Varlığın Varlığını Reddedenler

1. Nihilizm (Hiççilik)

- Varlığın varlığını reddeden yaklaşımdır. "Hiçbir şey yoktur, olsaydı da bilinemezdi, bilinseydi de başkasına aktarılamazdı." Gorgias.
- Sofistlere göre varlık yoktur. Ünlü sofistler Gorgias ve Protagoras'tır.
- Nihilist yaklaşıma karşı çıkan Realist (varlığın varlığını kabul eden) filozoflar; "Hiçbir şey yoktur" derken bu seferde yokluğu kabul ederek, yine bir şey kabul etmiş olursunuz; "Varlık vardır" tezini öne sürerler.

2. Taoizm

- Taoizm, dış dünyadaki nesnelerin gerçekte var olmadığını savunan bir felsefi görüştür. Taoizm ya da Taoculuk, M.Ö. 6. yüzyılda Lao-Tse tarafından kurulmuştur. Bu görüşe göre her şey Tao'dur, Tao'dan akar, Tao'ya döner. Tao evrendeki düzendir. Tao kendiliğinden var olmuştur. Betimlenemez, nesnesiz, cisimsiz, sonsuz olan akıldır. Bütün bu özellikler varlığı yokluğa götüreceğinden Tao, yokluk demektir. Varlığı yokluğa indirgediği için bu görüş de bir tür nihilizm olarak görülür.

Örnek 1

Platon'a göre iki tür evren vardır. Bunlardan biri fenomenler evreni, içinde yaşadığımız nesneler evreni, diğeri ise numen evreni, o da sadece akılla kavranan evrendir. Fenomen evreni zaman ve mekâna bağlı olan, zamanla yok olan evren, numen evreni ise herkeste doğuştan olan evrendir. Zamana ve mekâna bağlı değildir.

Bu parçada savunulan ontoloji yaklaşımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İdealizm B) Realizm C) Nihilizm
D) Plüralizm E) Monizm

II. Varlığın Varlığını Kabul Edenler

- Varlığın varlığını kabul eden yaklaşımlar; kendi aralarında, varlığın ne olduğu (mahiyeti - içeriği - özü - niteliği) konusunda farklı düşünceler öne sürmüşlerdir. Şimdi bu düşünceleri inceleyelim:

1. İdealizm (Düşüncelilik)

- Asıl varlık "idea"dır; "Düşünce"dir. Madde geçici, idea kalıcıdır. Örneğin Platon; "Maddeler Dünyası"nın geçici, "İdealar Dünyası"nın kalıcı olduğunu öne sürmüştür.
- İdealizmi savunan düşünürler: Platon, Aristoteles, Farabi, Hegel.

Yorumlayınız

"Zihnimdeki çember, küme çizdiğim çemberden daha gerçektir."

Platon

2. Materyalizm (Maddecilik)

- Asıl olan madde ve onun biçimleridir. Evrende madde (cisim) dışında bir gerçeklik yoktur. Varlık maddedir.
- Materyalizmi savunan düşünürler: Demokritos, Hobbess, La Mettrie ve Karl Marx.

Yorumlayınız

"İnsan gelişmiş bir organizmadır; bir makinedir."

La Mettrie

3. Düalizm (İkicilik)

- Varlık hem düşünce hem maddedir. İki ayrı töz (asıl varlık) vardır ve bunlar birbirlerine indirgenemezler.
- Düalizmi savunan düşünürler: Descartes ve Spinoza.

Yorumlayınız

"İnsan hem beden hem ruhtur. Beden; yer kaplar ama düşünemez. Ruh; düşünür ama yer kaplamaz."

Descartes

Çıkış Soru 2

Mavinin tüm tonlarını çok iyi bilip yalnızca bir tonunu hayatı boyunca hiç görmemiş bir kişi düşünelim. Bu kişinin önüne o görmediği ton hariç, mavinin gözün algılayabileceği tüm tonlarını en koyusundan en açığına kadar koyduğumuzda bu kişi o tonun olmadığı yerde bir boşluk hissedecek ve orada yan yana duran o renk tonları arasında, diğerlerindeki farklılıklardan daha büyük bir farklılık olduğunu algılayacaktır. Muhtemelen mavinin bu tonu, ona hiçbir zaman duyuları yoluyla iletilmese de o, bu tonun tasarımını kendi kendine oluşturabilecektir.

Bu parça aşağıdaki görüşlerden hangisine yönelik bir eleştiri olabilir?

- A) Bilgi deneyimlerle değil, aklın doğuştan gelen ilkeleriyle edinilir.
- B) İnsan, aklında bulunan formlara göre dış dünyayı algılayıp bilgi edinir.
- C) İnsanın tüm bilgisi dış dünyadan doğrudan edinilen izlenimlerle oluşur.
- D) Bilgilerin tamamı önceden zihinde bulunan fikirlerin anımsanmasıdır.
- E) Bilgi akıldaki kavramların zihin tarafından işlenmesiyle oluşur.

2023 TYT

III. Kritisizm (Eleştirel Felsefe)

- > Kurucusu Immanuel Kant'a göre; "Akılsız deney kör, deneysiz akıl boştur." Diğer bir deyişle akıl olmadan deney, deney olmadan da akıl, tek başlarına bilgiyi üretemezler. Bilgi deneyle başlar ancak deneyle bitmez.
- > Bilginin oluşumunda hem deney hem duyum verileri hem de bu verileri işleyecek akla ihtiyaç vardır.

Yorumlayınız

"Akılsız deney kör, deneysiz akıl boştur." görüşüyle Kant, hangi iki ekolün hem eleştirisini yapmakta hem de onları bir senteze götürmektedir? Yorumlayınız.

Çıkış Soru 3

Epistemolojide tarihsel bir öneme sahip olan "apriori bilgi" kavramı, yalnızca akıldan veya aklın etkinliğinden türetilen önermelerin bilgisi için kullanılır. Apriori bilgi, deneysel veri ve delillerden bağımsız olduğu için bu bilginin doğruluğu deneyim aracılığıyla çürütülemez. Hatta inkâr edildiğinde çelişkiye yol açtığından apriori, kesin bir bilgi türü olarak görülür.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi apriori bilgi olarak değerlendirilemez?

- A) Saf suyun normal kaynama noktası 100 oC'dir.
- B) Melis Emre'den, Emre de Can'dan uzunsa Melis Can'dan uzundur.
- C) Eğer bir kişi evli değilse o kişi bekârdır.
- D) Eğer bir masa kare şeklindeyse onun kenar sayıları beşten azdır.
- E) A ve B evrende iki farklı konumu belirtiyorsa A'daki bir nesne B'de olamaz.

2022 TYT

IV. Entüisyonizm (Sezgicilik)

- > Kurucusu Henry Bergson'a göre; "İçgörüyü söyletebilseydik, evrenin tüm sırlarını çözerdik." Bilginin kaynağı anlık içsel hissedişler, içdürtüler, sezgilerdir. Gazali'nin "Kalp Gözü" kavramı da "sezgi" kavramına benzer; "dolaysız hissediş" anlamına gelir.

V. Pozitivizm (Olguculuk)

- > Kurucusu Auguste Comte'a göre; "Doğru bilginin kaynağı pozitif bilimlerin olguları açıklamasıdır." Pozitif bilimlerden önce, teolojik ve metafizik açıklama dönemlerinden geçilmiştir ancak bilimlerin ilerleyişiyle bu tür açıklamalar zeminlerini kaybetmişlerdir. Felsefe, olgusal sınırların dışına çıkmamalıdır.

VI. Analitik Felsefe

- > Dil analizleri yaparak felsefenin geleneksel, metafiziksel sorunlarının çözümlenebileceğini; geleneksel, metafiziksel felsefe sorunlarının dilden kaynaklı sorunlar olduğunu öne süren yaklaşımdır. Odaklanması gereken; dil çözümlemeleri yapmak, dilin analizini yapmaktır. Bu ekolde filozof Wittgenstein önemli filozoftur.

VII. Pragmatizm (Faydacılık)

- > John Dewey ve William James'in öncülüğünü yaptığı bu yaklaşıma göre; Bilginin pratikte karşılaşılan sorunu çözmesi, işe yaraması, fayda sağlaması önemlidir. "Faydalı olan doğru, doğru olan faydalı olandır."

Yorumlayınız

İnsan eylemleri düşünüldüğünde;

- Eylemlerimizde özgür değil miyiz?
- Eylemlerimizde özgür müyüz?
- Eylemlerimizde kısmi bir özgürlüğe mi sahibiz?

Bu üç soruyu, gündelik hayattan örneklerle tartışınız; özgürlük - eylem - sorumluluk kavramları üzerine düşünceleri karşılaştırınız.

TARTIŞMA

- Varlığın hareketli (değişken) mi yoksa sabit (aynı) mi olduğunu tartışınız.

4. Fatalizm

- Kadercilik anlamına gelir. Kişi ahlaki eylemde bulunurken özgür değildir. Bu nedenle eylemlerinden sorumlu tutulamaz.

Çıkmış Soru 5

Ali: "Anne, şu ağrılar için doktora gitmeliyiz." Anne: "Gerek yok oğlum. İyileşmek alın yazımsa doktora gitsek de gitmesek de iyileşeceğim ama kaderimde iyileşmek yoksa doktor bana bir faydası olmaz."

Davranışlarımızda yazgının yanında özgür irademizin de etkili olduğunu düşünen Ali'nin, annesini ikna etmek için aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenir?

- A) Hastalanman ve iyileşmen birbirinden farklı durumlar.
- B) Biz elimizden geleni yapalım, sonrasını kadere bırakalım.
- C) Kaderinde iyileşmek olup olmadığını bilemezsin.
- D) Her şey kader zaten, şimdi doktora gitmemiz de.
- E) Doktora gitmekle kaderini sen belirlemiş olacaksın.

2023 TYT

Not

Determinizm: Özgür değiliz

İndeterminizm: Özgürüz

Otodeterminizm: Kısmi özgürüz

Fatalizm: Koyu kadercilik, yazgıcılık

II. Evrensel Ahlak Yasası Mümkün Müdür?**1. Evrensel Ahlak Yasasını Reddedenler**

- İyi ve kötünün değişken olduğunu, bu yüzden tüm insanları kuşatan genel bir ahlak yasasının mümkün olmadığını savunurlar. Hedonizm (Hazcılık), Egoizm (Bencilik), Anarşizm (Kuralsızlık), Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk) Nihilizm (Hiççilik) yaklaşımları genel - evrensel bir ahlak yasasını reddederler.

2. Evrensel Ahlak Yasasını Kabul Edenler

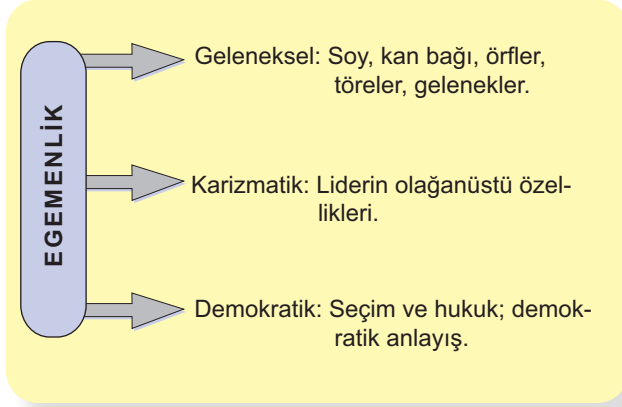
- Tüm insanları kuşatan genel bir ahlak yasasının; iyi kötü kavramının, tanımının olanaklı olduğunu düşünürler;
 - Bentham ve Mill'e göre (Utilitarizm); Kendi hazzı ve faydası için çabalayan insan bu sırada başkaları için de fayda sağlar ve haz üretir. İnsanlık, bu ortak payda etrafında, genel bir ilkede buluşur.
 - Bergson'a göre (Entüisyonizm - Sezgicilik); Her insanda içsel sezgi, neyin iyi neyin kötü olduğunu ona söyler; "Kendi sezgine uy ki, tüm insanlar için de iyi olanı seçmiş ve yapmış olasin."
 - Platon'a göre (Mutluluk ahlakı); iyi ideası, kişilerden bağımsız, objektif bir kavramdır. Her insanda iyi bulma ve kötü bulma kavramları vardır. Subjektif değerlendirmelerin ötesinde "iyi" ve "kötü" objektif kavramlardır.
 - Kant'a göre (Ödev ahlakı); "Öyle davran ki, eylemine ölçü olarak aldığın ilkeyi, herkes için geçerli bir ilke olarak isteyebilesin; eylemini sergilerken kendini bir yasa koyucu gibi düşün." Kant'ın ödev ahlakı anlayışına göre; "Ahlaki eylem bir ödevdir; koşullara göre değişkenlik göstermez; koşulsuz buyruğa dayanır."

Not

Utilitarizm ve Entüisyanizm evrensel ahlakı subje temeline dayandırırken, Platon ve Kant objektif bir temele dayandırmışlardır.

TARTIŞMA

- Evrensel, herkesi kuşatıcı bir ahlak yasası mümkün müdür? İyi ve kötünün genel, herkes için geçerli tanımları yapılabilir mi? Bu sorulara yönelik olarak "mümkündür" ve "mümkün değildir" tezlerinin görüşlerini tartışınız; gündelik yaşantınızdan, medyada okuduğunuz, izlediğiniz haberlerden her iki tez içinde örnek olabilecek olayları bularak bu konuda bir metin yazmayı deneyiniz.

II. Birey-Devlet İlişkisi İle İlgili İki Temel Görüş

1. Devlet, birey içindir

- > Bu görüş, devletin bireyin hizmetinde olduğunu, ona hizmet ettiği ve onun beklentilerini karşıladığı sürece meşruluğunu koruyabileceğini savunur. Devlet, toplum tarafından oluşturulur. Toplum ise tek tek bireylerden oluşur. Bu durumda bireyin refahı, huzuru, beklentilerinin karşılanması önemlidir. Devletin görevi bireyin beklentilerini karşılamak, bireyin gelişmesine katkı sağlamaktır.

Seyh Edebali

Yorumlayınız

Seyh Edebali'nin aşağıdaki sözünü yorumlayınız.

"İnsanı yaşat ki devlet yaşasın."

2. Birey, devlet içindir

- > Bu görüşte bireyin tek başına önemi yoktur; önemli olan devletin bekası, geleceği ve çıkarlarıdır. Devletin çıkarları söz konusu olduğunda bireyler feda edilebilir. Devlet, onu oluşturan bireylerden üstün tutulmuştur, yüceltilmiştir.

Yorumlayınız

Machiavelli'nin aşağıdaki sözünü yorumlayınız.

"Devlet yönetiminde amaca ulaşmak için her yol mübahtır. (uygun)"

III. İdeal Bir Düzen Kurulabilir Mi?, İdeal Bir Düzen Mümkün Müdür? Sorusuna Yönelik Temel Yaklaşımlar

1. Anarşizm (Kuralsızlık)

- > İdeal düzeni reddeden yaklaşımdır; her türlü kurumu, düzeni, otoriteyi insanın özgün ve özgür doğasına aykırı bulur. İktidarın, insan doğasını bozduğunu öne sürer.

2. Liberalizm

- > İdeal düzenin bireysel özgürlükle ve serbest girişimle kurulabileceğini savunan yaklaşımdır. Savunucusu Laissez faire, ekonomik etkinliklerle ilgili olarak şu görüşü öne sürer; "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler". Hür teşebbüs, rekabet, serbest piyasa kavramlarını önemser.

3. Sosyalizm

- > İdeal düzenin "eşitlik" temelinde kurulabileceğini öne süren yaklaşımdır. Tarihi; sınıf savaşlarının tarihi olarak yorumlar. Sınıfsız, eşitliğe dayalı toplum modelinin ideal olduğunu savunur. Devletin ekonomide müdahil olması gerektiğini, rekabetçi ekonominin eşitlikle ters düştüğünü savunur.

4. Demokrasi

- > Günümüz yaygın demokratik yönetim anlayışlarında "özgürlük" ve "eşitlik" kavramlarından farklı olarak "adalet" kavramı ön plana çıkmaktadır. Kişi, kendini geliştirecek zemini bulmalı ancak temel sosyal haklar da güvence altında tutulmalıdır.

TARTIŞMA

- > İdeal bir düzenin oluşması için öngörülen "özgürlük", "eşitlik" ve "adalet" kavramlarının avantajlarını ve dezavantajlarını tartışınız.

5. "Bürokrasi" kavramı

- > Atama yoluyla gelen memurların oluşturduğu hiyerarşik devlet yönetimi yapılanmasını ifade eder. Genel müdürler, müdürler, müsteşarlarvb bürokrasi zincirini oluştururlar.

Felsefi Yaklaşımlar

- > **Nihilizm:** Hiççilik
- > **İdealizm:** Düşüncelilik
- > **Materyalizm:** Maddecilik
- > **Düalizm:** İkicilik
- > **Fenomenoloji:** Özcülük - Özbilim
- > **Sofistler:** Rölativizm (Görecelik)
- > **Septikler:** Kuşkuculuk
- > **Rasyonalizm:** Akılcılık
- > **Empirizm:** Deneycilik, Tecrübecilik
- > **Kritisizm:** Akıl + Deney (Eleştiricilik)
- > **Entüisyonizm:** Sezgicilik
- > **Pozitivizm:** Olguculuk
- > **Analitik Felsefe:** Dil çözümlemeleri
- > **Pragmatizm:** Faydacılık
- > **Neo-Pozitivizm:** Yeni Olguculuk
- > **Determinizm:** İnsan eylemlerinde özgür değildir.
- > **İndeterminizm:** İnsan eylemlerinde özgürdür.
- > **Otodeterminizm:** İnsan eylemlerinde kısmi özgürdür.
- > **Utilitarianizm:** Genel fayda: Olabildiğince çok insanın olabildiğine çok mutluluğu.
- > **Teizm:** Tanrı vardır ve müdahildir.
- > **Deizm (Yaradancılık):** Tanrı evreni yaratmış, daha sonra olup biten şeylere müdahale etmemiştir.
- > **Ateizm:** Tanrı tanımazlık, Tanrı yoktur.
- > **Agnostisizm:** Bilinemezlik Tanrı'nın varlığı ya da yokluğu bilinemez.
- > **Panteizm:** Evren Tanrıcılık-Doğa Tanrıcılık
- > **Düalizm:** İkili Tanrı anlayışı
- > **Liberalizm:** Bireysel özgürlük ve hür ekonomik teşebbüs.
- > **Sosyalizm:** Eşitlik ideali.
- > **Demokrasi:** Seçim ve güçler ayrılığı.
- > **Yansıtma Kuramı:** Doğayı taklit amaçlı sanat.
- > **Yaratma Kuramı:** Özgün yaratım olan sanat.
- > **Oyun Kuramı:** Rahatlatıcı, özgürleştirici sanat.

Örnek 4

John Locke'a göre tüm bilgiler deneyimler sayesinde elde edilir. Ona göre "Bilgiler doğuştan olsaydı; çocuklar ile yetişkinlerin bilgileri aynı olurdu." Bu düşüncesi ile tüm bilgilerin deneyimler sayesinde oluştuğunu temellendirir. Bir başka düşünür Hume ise bu durumu izlenimler ve idealarla temellendirir. O doğru bilginin kaynağının deney olduğunu söyler ve nedensellik ilkesinin de deney öncesi olduğunu reddeder ve eleştirir.

Bu parçada Locke ve Hume aşağıdaki epistemoloji yaklaşımlarından hangisini savunur?

- A) Rasyonalizm B) Empirizm C) Kritisizm
D) Pragmatizm E) Entüisyonizm

Örnek 5

Sartre'a göre insan dışındaki varlıkların özü varoluşundan önce gelir. Sadece insanın varoluşu özünden önce gelir. Dolayısıyla insan var olmadan, onun nasıl eylemde buluna-çağını belirleyen kurallar da olamaz; çünkü o, kendini var et-tikten sonra kendi özünü, kendi karakterini, kendi kurallarını, kendi ahlakını kendi belirler.

Bu parçadaki altı çizili cümleden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İnsan biricik ve tektir.
B) Evrensel ahlak yasası yoktur.
C) İnsanlar, tüm benliğini kendi oluşturur.
D) Evrensel ahlak yasasını objektif ilke belirler.
E) İnsanlar kendi özünü belirler.

••• Çıkmış Soru Cevapları

••• 1.B 2.C 3.A 4.D 5.B 6.B 7.D

••• Örnek Cevapları

••• 1.A 2.C 3.A 4.B 5.D

1. "Hiçbir şey yoktur" tezini öne sürerek varlığın varlığını reddeden yaklaşımdır. Gorgias; "Hiçbir şey yoktur, olsaydı da bilinemezdi, bilinseydi de bir başkasına aktarılamazdı" görüşüyle bu yaklaşımı temellendirmeye çalışmıştır.

Bu parçada dile getirilen ekol aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İdealizm B) Dualizm C) Pluralizm
D) Nihilizm E) Monizm

2. I. Varlık ideadır.
II. Varlık maddedir.
III. Varlık ruh ve beden biçiminde iki ayrı tözdür.

Yukarıdaki ifadeler için aşağıdakilerden hangisi söylendiğinde yanlış olur?

- A) I. görüş idealisttir.
B) II. görüş materyalisttir.
C) III. görüş dualisttir.
D) Üç görüş de varlığın varlığını kabul eder.
E) Üçü de varlığın varlığını reddeder.

3. "Her şey akar; bir ırmağa iki kez girilmez"

Herakleitos bu görüşüyle aşağıdakilerden hangisini savunmaktadır?

- A) Varlığın var olmadığını
B) Varlığın ruhtan ibaret olduğunu
C) Varlığın oluş hâlinde olduğunu
D) Varlığın statik yapıda olduğunu
E) Varlığın varlığını reddetmek için birçok neden bulunduğunu

4. "Olguları paranteze alıp, ayıklayıp, geride kalan özlere saf bilinçle ulaşmak felsefenin amacıdır. Felsefe özbilimdir; özü anlamaya yönelir."

Yukarıdaki görüşü savunan filozof ve ekol hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) Kant - Kritisizm
B) Husserl - Fenomenoloji
C) Descartes - Dualizm
D) Empedokles - Pluralizm
E) Gorgias - Nihilizm

5. Varlıkları somut (reel) ve ideal (düşünsel) varlıklar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Bu durumda aşağıdaki varlıklardan hangisi diğerlerinden farklı bir kategoridedir?

- A) Pi sayısı B) Kitaplık C) Masa
D) Çiçek E) Dağ

6. "Bir kap ılık su dışarıdan gelen biri tarafından sıcak, içeride oturan biri tarafından soğuk algılanabilir. Kışın böyle olur. Yazın da tam tersi. Bu durumdan dolayı suyun mutlak bilgisini edinemeyiz."

Bu parçada aşağıdaki görüşlerden hangisini destekleyici bir örnek verilmiştir?

- A) Sofistlerin Rölativizmini
B) Platon'un İdealizmini
C) Kant'ın Kritisizmini
D) James'in Pragmatizmini
E) Bergson'un Entüisyonizmini

5. Filozof A: Deneyimlenmemiş bir şey bilgi olarak ortaya çıkmaz. Düşünceler ancak ve ancak izlenimlerin soluk kopyaları olabilirler.

Filozof B: Doğuştan getirilen "Akıl" diye bir yetimiz olmasaydı ve doğuştan gelen bilgilerimiz olmasaydı, bilgi diye bir şeyden hiç söz edemeyecektik.

Filozof C: Filozof A ve Filozof B, arkadaşlarım, bir elmanın iki yarısı olduğunuzu fark etmelisiniz, deneyim olmadan akıl, akıl olmadan da deneyim tek başına bilgi oluşturma yetisi taşımaz.

Yukarıdaki diyaloga dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Filozof A Empiristtir.
- B) Filozof B Rasyonalisttir.
- C) Filozof A somutçu, Filozof B soyutçu bakış açısını temel alır.
- D) Filozof C Kritisttir.
- E) Filozof A için şüphe amaçken, Filozof B için şüphe bir araçtır.

6. "İnsanlar kendilerinin özgür olduğunu sanıyorlar çünkü kendi seçimlerinin ve arzularının farkında olduklarını düşünüyorlar. Fakat kendilerini bunları seçmeye ve arzulamaya sevk eden etmenlerden hiç haberleri yoktur, eylemlerinin nedenleri üzerinde iradeleri söz konusu değildir. Bu nedenler, bir biçimde, onların rüyalarına dahi girse, eylemlerinin bunlar tarafından belirlenmiş olduğuna yine de inanmazlar bu yüzden özgür olduklarını düşünürler.

Spinoza'nın yukarıdaki görüşleri aşağıdakilerden hangisiyle uygunluk gösterir?

- A) Kant'ın ödev Ahlakı görüşüyle
- B) Sartre'ın Egzistansiyalizmiyle
- C) Determinist ahlak öğretisiyle
- D) İndeterminist ahlak öğretisiyle
- E) Nietzsche'nin "üst insan" öğretisiyle

7. Bir bilimsel kuramın içinde yer alan aksiyom, postulat ya da önermelerin gerçeklikle uygunluğu ya da kendi aralarındaki uyumundan daha önemli olan karşılaşılan pratik sorunların çözümlerinde üstlendikleri işlevdir. İşlevi olan, sorunu çözen yargı anlamlıdır. Soyut ya da somut nitelikte olması çok önemli değildir. Şöyle düşünelim orta yerde bir problem var ve bu problemin çözümü için çeşitli seçenekler var. Bu seçeneklerden hangisi çözüm için elverişli, uygun ise o seçeneği tercih edeceğiz ve doğruluğu, geçerliliği çözüm üretme gücünde arayacağız. Aksi halde bilimde bir ilerlemeden söz edemeyiz, ne de yeni bir icat, yeni bir keşiften söz edebiliriz.

Bu parçadaki görüşler hangi ekolün tezleriyle uygunluk gösterir?

- A) Diyalektik İdealizm
- B) Diyalektik Materyalizm
- C) Fenomenoloji
- D) Pragmatizm
- E) Mantıkçı Olguculuk

8. Bilginin kaynağı konusunda;
- I. İçgörüyü, sezgiyi söyletebilseydik evrenin sırlarını çözerdik.
 - II. Olguların bilimle incelenmesi güvenilebileceğimiz bilgileri verir.
 - III. Bilgi akıldan gelir; insan akıllı doğuştan bilgilere sahiptir ve doğuştan bilme yeteneğiyle doğar.
 - IV. Bilgi, deneylerin deneyimlerin ürünüdür. Bir yemeğin nasıl yapıldığını öğrenmek için mutfağa girmeniz, süreci deneyimlemeniz gerekir.

görüşleri öne sürülmüştür.

Yukarıdaki görüşler arasında hangi ekolün görüşü yer almamaktadır?

- A) Entüisyonizm
- B) Pozitivizm
- C) Rasyonalizm
- D) Empirizm
- E) Nihilizm

M.S. 2. YÜZYIL - M.S. 15. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞINI HAZIRLAYAN DÜŞÜNCE ORTAMI

- Roma İmparatorluğu döneminde felsefe altın yıllarını yaşamıştır. En ünlü filozoflar bu dönemde ortaya çıkmıştır.
- Roma imparatorluğunda yaygın olan dini anlayış paganizmdi. Çöküşün başladığı dönemlerde siyasal, toplumsal sorunlar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda felsefe de sadece kişisel ve ahlaki sorunlara yoğunlaşmıştır.
- İlk Çağ'ın sonlarına doğru bu yaşam felsefesinin yetersiz olduğu hissedilmeye başlanmış ve pek çok insan dini bir yanıtın peşine düşmüştür.
- İncilin mesajları ile İlk Çağ felsefe anlayışı birleştirilerek yeni bir felsefe anlayışı oluşturulmuştur.

Orta Çağ filozofları imanın verilerini temele almış bu verileri anlamlandırmak, açıklıkla ifade etmek için İlk Çağ felsefesinin araçlarından faydalanmıştır.

Örnek 1

Ortalama 1000 yıllık bir tarihsel dönemde felsefe ile din yoğun bir şekilde etkileşim göstermiştir. Orta Çağ'da özellikle inancın pekiştirilmesi amacıyla felsefeye başvurulması ya da inanca zarar verdiği düşüncesinden hareketle felsefe dışlanmıştır.

Bu parçadan aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılır?

- A) Felsefi düşünce akla dayalıdır.
- B) Felsefenin konusu doğadır.
- C) Felsefe akıl-inanç ilişkisini inceler.
- D) Felsefe yükselişe geçmiştir.
- E) Felsefe teolojiye yaklaşmıştır.

- Augustinus, İlk Çağ ve onu takip eden Hristiyan dönemini birbiriyle bağdaştıran ilk büyük ilahiyatçıdır. Hristiyanlık ve Neo-Platonculuk arasında bir sentez yaratmıştır.
- İlk Çağın epistemolojik soruları, Orta Çağın sorularının alanını genişletmiştir. Neyi bilebileceğimize ilişkin İlk Çağ soruları daha sonra neye inanılabileceğini araştırılmasına yol açmıştır.
- İslam ülkelerinde felsefi çalışmalar çok gelişmiş, İlk Çağ filozoflarının eserlerini tercüme etmişlerdi. Onların felsefi çalışmaları tüm dünyayı etkilemiş hatta Aristoteles'i dünyaya onlar tanıtmışlardır.
- VII. yüzyılda başlayan İslam felsefesinin yükselişi XII. yüzyıla kadar sürmüştür. En ünlü filozoflar Razi, Biruni, El Kindi, Farabi, İbni Sina, Gazali ve İbni Rüşd'tür.
- Aristoteles'in varlık, bilgi, değer konularındaki görüşleri Orta Çağ düşünürlerini derinden etkilemiş, onun görüşleri her yerde okutulur olmuştur.
- Orta Çağın felsefe anlayışının ilk dönemine "patristik" bu tarihten sonra Orta Çağın sonuna kadar süren ikinci döneme "skolastik" denir.
- Bu iki dönemden birincisinde Platon'un görüşleri, ikinci dönemde Aristoteles'in görüşleri etkili olmuştur.

Orta Çağ kilisesinin her alanda etkili olduğu dönemdir.

- "Mutezile kelimcilerine göre insan özgür olup, akli ve irade-
siyle eylemlerini kendisini belirler. Bu nedenle eylemlerinden
kendisinin sorumlu olduğunu savunmuşlardır.
- "Eş'ariye" kelimcilerine göre insan eylemlerinde özgürdür
ama asla mutlak anlamda irade sahibi olmadığını savunmuş-
tur. Yani Allah tarafından mücade edilen eylemleri (kesb) ya-
pabildiğini savunmuşlardır.
- "Maturidi" kelimcileri insanın eylemlerinde özgür olduğunu
insanın tercih ettiği ve davranışa dönüştürdüğü şeyin kuralla-
rının konulup yaratılmasının Allah'ın takdiri ile gerçekleştiğini
savunmuşlardır.
- "Farabi" insanın aklının olduğunu ve kendi iradesiyle iyi ve
kötüye yöneldiğini belirtmiştir.

c) Toplumsal Yaşama Yönelik Problemler

- "Farabi" El Medinet-ül Fazıla isimli eserinde insanların ken-
di aralarında düzen kurmak için devleti oluşturduğunu, mutlak
olabilmelerinin koşulunun bu düzen içinde adaletin sağlanma-
sını olduğunu belirtmiştir.
- Farabi erdemli bir devlette insanların mutlu olacağı görüşün-
dedir.
- "İbn Haldun Mukaddime isimli eserinde devleti; toplumu oluş-
turan insanların birbirine ihtiyaç duymasından kaynaklanan
doğal bir oluşum olarak tanımlamıştır.

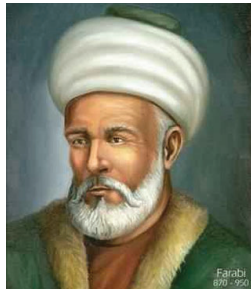
d) Bilgi Problemi

- "Farabi" insanın herhangi bir şeye yönelerek bir kanaatte bu-
lunmasının bilgi olmadığını ama bunun kesin bilginin oluştu-
rulmasında bir aşama olduğunu belirtmiştir.
- "Gazali" insanın duyuları ve aklıyla birtakım bilgilere ulaşabi-
leceğinin belirtmiştir.

2. İslam Felsefi Filozoflarının Felsefi Görüşleri

a) Farabi

- Türkistan'ın Farab şehrinde doğ-
du. Arapça, Farsça, Grekçe ve La-
tinceyi öğrendi. Aristoteles ve Pla-
ton'un eserlerini çok iyi biliyordu.
- Felsefi düşüncelerini içeren kitapla-
rını Arapça yazdı.
- Bir musiki üstadıydı, "kanun" adı-
daki müzik aletini o buldu. Ayrıca
"rûbab" denilen müzik aletini o ge-
liştirip bugünkü şekline soktu.
- Aristoteles'in ortaya attığı madde ve suret kavramını hiçbir
değişiklik yapmadan benimseyen, eşyanın oluşumunda, yani

yaratılıştaki madde ve sureti iki temel ilke olarak gören Fara-
bi'nin fiziği de, metafiziğe bağlıdır.

- Farabi'ye göre, bilgi elde etmek için bilginin her şeyden önce
kurallara ve akla uygun olması gerekir.
- Mantık bizi doğru bilgi elde etmeye sevk eder, aynı zamanda
da bilginin doğruluğu ve kesinliği noktasında bize gerçek öl-
çüler verir.
- İnsanda bilginin oluşmasını duylara bağlamıştır.
- Metafiziği üç bölüme ayırmaktadır: Teoloji, ontoloji ve meto-
doloji.
- Farabi'ye göre ilk mevcut olan Tanrı kendi zatıyla vardır, zo-
runludur ve varlığının hiçbir sebebi yoktur. Kendi dışındaki
bütün var olanların varlığının "ilk nedeni"dir.
- O her türlü eksiklikten arınmıştır, ondan başka her şeyde ol-
ması zorunludur. O'nun varlığı en üstün varlıktır.
- Tanrı ezeli ve edebidir. Ortağı ve zıddı yoktur, tarif edilemez.
- Tanrı'da zat ve mahiyet aynıdır, mutlak hakikat, mutlak iyi ve
mutlak kemâl olan "zorunlu varlık"tır.
- Farabi'ye göre alem, basit cisimlerden oluşmuş bir küredir.
Âlemin dışında hiçbir şey yoktur.
- Bütün alemlerin prensipleri, ilk sebep, ikinci sebep, faal akıl,
nefis, suret ve madde şeklindeki altı maddede toplanmakta-
dır.
- Farabi'ye göre ilk mevcudun (ilk yaratılan) varlığı kendinden,
diğer varlıkların varlığı ise Tanrı'dandır.
- Diğer varlıkların ilk mevcud'dan meydana gelmeleri, ilk mev-
cud'un varlığının taşması ve yayılması suretiyle mümkün ol-
maktadır.
- Dolayısıyla da evren ve içindeki varlıklar Tanrı'dan "sudür"
etmiştir.

b) İbn Sina

- Türkistan'ın Efşene köyünde doğ-
muştur. İslam dünyasında "büyük
otorite" ünvanıyla, Batı'da ise "Avi-
cenna" olarak bilinmektedir.
- Çocukluğundan itibaren dil, edebiyat
ve dini ilimler öğrenirken bir yandan
da matematik, geometri, astronomi,
mantık, felsefe, hukuk, Öklit geomet-
risini okumuştur.

- İbn Sina tıp bilimine merak sarmış ve dönemin ünlü hekimle-
rinden tıp dersleri almıştır.
- Pek çok eseri Orta Çağ'da Latince ve İbraniceye çevrilmiş,
"el-Kanun fi't-Tıp" isimli ölümsüz eseri Batı üniversitelerinde
XIX. yüzyıl sonlarına kadar okutulmuştur.

Örnek Parça

Tanrı nasıl söyledi de evren yaratıldı?

Peki ama nasıl söyledin? Bulutlardan gelen ve "İşte bu benim sevgili oğlum" diyen ses gibi bir sesle mi söyledin? Ama o ses o vakit çınladı ve geçti, başladı ve bitti. Heceler işitildiler ve geçip gittiler, ikincisi birincisinin ardından, üçüncüsü ikincisinin ardından ve böyle sıra sıra geçip gitti, ta ki hepsinin ardından sonuncusu gelene ve sonuncusunun ardından da bir sessizlik başlayana kadar. Bu yüzden bu sözün yaratılan bir şeyin, yani geçici olan ve senin ebedi ve ezeli iradene hizmet eden bir şeyin hareketinden geldiği açık ve seçikti. Anlık işitilen bu sesleri dıştaki kulak, anlama gücüne sahip zihne ilettiler, çünkü bu zihnin iç kulağı senin ezeli ve edebi sözünü işitmeye duyarlı. Bu zihnin anlık işitilen bu sesleri senin sessiz, ezeli ve edebi sözünle kıyasladı ve dedi ki: "Tanrı Sözü" çok farklı, fark çok büyük. O sözlerse benim çok altımda ve gerçeklikleri yok, çünkü geçip gidiyorlar ve yok oluyorlar. Ama benim "Tanrımın Sözü" benim üstümde ve sonsuza kadar orada olacak. "O halde işitilen ve geçip giden sözlerle gök ve yer olsun dediysen ve göğü ve yeri böyle yarattıysan, o zaman gök ve yerden önce yaratılmış bir varlık vardı ve bu varlığın zamana bağlı hareketleriyle o ses zamana bağlı olarak titreşti. Ama gök ve yer yaratılmadan önce herhangi bir maddi varlık yoktu ya da olmuşsa, sen onu mutlaka gelip geçici olmayan sesle yaratmış olmalısın ki, sen gök ve yer olsun dediğinde bu gelip geçici sese temel oluştursun. Çünkü gelip geçici sese temel oluşturan şey ne olursa olsun sen onu yaratmadıkça asla var olamazdı. O halde kararını bildiren sözlerin döküldüğü o maddi varlığı yaratmak için sen hangi sözü söyledin?

II. Farabi "El-Medinetü Fâzıla

- Farabi "Erdemli Şehir" adlı kitabında pek çok konuda görüşlerini anlatmış, ayrıca ahlak ve devlet yönetimi konusunda da ütopya olarak görüşlerini belirtmiştir.
- Farabi'nin söz konusu kitabında ahlak ve siyaset ile ilgili görüşlerinin yer aldığı iki ayrı parça aşağıda yer almaktadır.

Örnek Parça

El-Medinetü'l-Fazıla

İnsanın Topluluk ve Yardımlaşmaya İhtiyacı Hakkında

Şunu söyleyelim ki hayır, nasıl arzu ve iradeyle elde edilirse kötülük de arzu ve iradeyle elde edilir. Dolayısıyla bir şehrin sınırları içindeki yardımlaşmanın kötü amaçlara doğru yönelmesi de mümkündür. Fakat sakinlerinin ancak saadete erişmek maksadıyla yardımlaşılan bir şehir fâzıl bir şehir olur. Zaten saadete erişmek maksadıyla kurulan her topluluk da fâzıl bir topluluk sayılır. Onun içindir ki millet de fâzıl bir millettir; bütün milletleri, saadete ulaşmak maksadıyla elbirliğiyle çalışan bir dünya da fâzıl bir dünya olur.

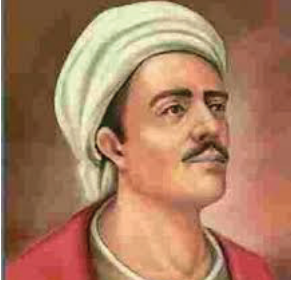
Örnek Parça

Hakim Uzuu Hakkında

Vücudumuzdaki hâkim uzuv nasıl sair uzuvların en mükemmeli ise ve kendiliğinde ve kendine ait hususlarda, diğer uzuvların en tamı ise ve yardımlaştığı uzuvlar arasında nasıl en yüksek paye sahibi ise ve emrinde nasıl başka uzuvlar olup bunların emirlerinde dahi başka uzuvlar varsa ve bunların riyasetleri hâkim uzuvun riyasetine benzemeyip âmir oldukları kadar memur sayılırlarsa, şehrin hâkimi de kendine ait hususlardaki şehir cüz'ülerinin en mükemmeli olup yardımlaştığı kimseler arasında en yüksek paye sahibidir; ve onun emrinde başka kimseler olup bunlar da başkalarını idare ederler...

VII. Yunus Emre (1240-1320)

- Yunus Emre'ye ait bir şiir aşağıda yer almaktadır.

Örnek Parça

Bir Ben Vardır Bende

Severim ben Seni candan içeru
 Yolum vardır bu erkandan içeru
 Şeriat, tarikat yoldur varana
 Hakikat meyvası andan içeru
 Dinin terk edenin küfürdür işi
 Ol ne küfürdür, imandan içeru
 Beni bende demen, ben de değilim
 Bir ben vardır bende, benden içeru
 Süleyman kuş dilin bilir dediler
 Süleyman var, Süleyman'dan içeru
 Senin aşkın beni benden alıptır
 Ne şirin dert bu, dermandan içeru
 Miskin Yunus, gözü tuş oldu Sana
 Kapıda bir kuldur, Sultandan içeru

VIII. Hacı Bektaş Veli (1281-1338)

- Hacı Bektaş Veli eseri olan "Makâlât" ta; İslam dininin iman, ibadet ve ahlak konularına yer vermiş, ele aldığı konuları ayet ve hadislerin ışığında ve onlarla destekleyerek incelemiştir.
- İyi bir Müslüman olabilmek ve Allah'ın rızasına erebilmek için dikkat edilmesi gereken hususları, dört ona başlık ve her birini de on alt başlık halinde sıralamış, kendi söylemi ile "dört kapı, kırk makam" olarak ifade etmiştir.
- Dört kapı, kırk makam olarak ele alınan konulardan dört kapı şunlardır: Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat.
- "Dört kapı" ismini verdiği konu başlıklarının her birini de "on makam" şeklinde maddelerlemiştir. Bunlardan dördüncü kapı ve on makamı aşağıda yer almaktadır.

Örnek Parça

Dördüncü Kapı, Hakikat ve On Makam

1. Toprak gibi olmaktır. (Alçak gönüllü, tevazu sahibi olmaktır.)
2. Yetmiş iki milleti bir görmek ve kimseyi ayıplamamaktır.
3. Elinden gelen yardımı kimseden esirgememektir.
4. Dünyada yaratılmış bütün nesnelerin, kendisinden emin olmasıdır.
5. Her bir iş için mülkün sahibi Allah'a güvenip yalnız ondan yardım ve başarı dilemektir.
6. Sohbetir. Sohbetinde hakikatin sırlarını söylemektir.
7. Seyr-i sülûk (manevi terbiye) sahibi olmaktır.
8. Sır'dır. Kendinden sırrı olan kerametleri saklamaktır.
9. Münâcat etmektir. (Allah'a yalvarmaktır.)
10. Müşahade'dir. (Allah'a ulaşmaktır.)

Örnek Cevapları

- 1.E 2.B 3.A 4.A

Çıkmış Soru Cevapları

1. E